

УДК 658.14:338

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Савіцька С.І.

Подільський державний аграрно-технічний університет

Досліджено інвестиційну діяльність сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. Проаналізовано статистичні дані, які відображають динаміку інвестиційної діяльності. Здійснено оцінку ефективності інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний розвиток.

Постановка проблеми. Упродовж останніх п'яти років Україна зміцнила свої позиції на міжнародному аграрному ринку та впевнено перебуває в світовій десятці виробників зерна. До того ж є лідером з виробництва насіння соняшнику та експорту соняшникової олії, ввійшла до трійки лідерів з експорту зерна, поступаючись лише США та Європейському Союзу [10].

За прогнозами Мінагрополітики, нинішнього року передбачається зібрати 64 млн. т зерна тонн за врожайності, попередньо, 44 ц/га. Найвищий рівень врожайності зернових спостерігався у Вінницькій (65,2 ц/га), Черкаській (63,7 ц/га), Київській (60 ц/га), Хмельницькій (57,8 ц/га) і Полтавській (57,5 ц/га) областях. Це найвищий показник за історію держави. В 2015-2016 маркетинговому році (червень 2015 – липень 2016) Україна експортувала рекордний обсяг зерна – 39,4 млн. тонн, побивши рекорд 2014-2015 маркетингового року у розмірі 34,8 млн. тонн. Експерти очікують, що експорт поточного маркетингового року становитиме 41 млн. тонн.

Разом з тим, якісного продовольчого зерна в цьому сезоні буде менше порівняно з попереднім. Через суттєві перепади температур, рясні опади і спеку частина продовольчої пшениці за невідповідністю якісним показникам потрапила до фуражної групи. До того ж брак коштів у аграріїв на засоби захисту рослин призвів до ураження хворобами частини зібраного врожаю. Все це приведе до здешевлення зерна на світовому ринку та вплине на прибуток [12; 13].

Щоб втримати лідируючі позиції на світовому ринку та покращити якість виробленої продукції необхідні значні інвестиційні ресурси. Саме від наявності інвестицій, їх адекватності потребі розвитку та ефективності використання, залежить економічний розвиток сільськогосподарських підприємств та продуктивність аграрного сектора. Тому проблема інвестування аграрного комплексу є масштабною та актуальною, що обумовило вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інвестиційної діяльності в сільському господарстві присвячено багато наукових праць таких українських вчених як М.І. Кісіль [8], М.Ю. Кожем'якіної [8], Ю.О. Лупенка [9], О.М. Маслака [10] та ін. Про те, незважаючи на велику кількість напрацювань в даній області, питання все ж залишаються невирішеними та актуальними.

Сільське господарство нашої країни перебуває у складних умовах: проведення бойових дій на Сході України, що знищила частину сільськогосподарських земель, значна девальвація гривні та галопуюча інфляція, що призвели до збільшення витрат у кілька разів. Тому існує необхідність постійно досліджувати інвестиційну діяльність, відстежувати тенденції інвестування, зокрема у сільське господарство.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є аналіз інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств та виявлення перешкод, які впливають на інвестиційний процес.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними держкомстат (табл. 1) у 2015 році в сільське господарство країни було інвестовано 27 млрд. грн. що на 8,69 млрд. грн. більше в порівнянні з 2014 роком. Динамічно зростає сума залучених інвестицій у рослинництво з 13,07 млрд. грн. у 2012 р. до 20,1 млрд. грн. у 2015 р. За перші шість місяців 2016 року обсяг капітальних інвестицій у сільське господарство України зріс до 17 млрд. гривень, що на 73,8% перевищує аналогічні показники минулого року. За даний період обсяги інвестицій в агросектор є найбільшими серед інших видів економічної діяльності в Україні [11].

Найбільш прибутковим і привабливим для інвестора напрямом агробізнесу залишається рослинництво. Операційний прибуток виробництва зерна в Україні у великих вертикально інтегрованих холдингах перевищує 50%. Дрібні і середні підприємства отримують в середньому 15-20% прибутку, так як в них великі затрати на купівлю насіння, добрива, палива, оренда техніки на посів та збір урожаю.

В останні роки багато коштів вкладається у насінництво. За останні 5 років інвестовано зверх \$100 млн. Ці інвестиції виявилися одними з найбільш корисних для галузі, оскільки дозволили скоротити залежність українських аграріїв від імпорту посівного матеріалу. Так ще 2-3 роки тому частка імпортованих насіння кукурудзи становила 40-50%, але в минулому році вона скоротилася до 24%. Термін окупності подібних проектів невеликий – 3-4 роки.

До найбільш великих і значущих інвестиційних проектів тут можна віднести запуск в червні 2015 року в Дніпропетровській області насінневого заводу в науково-виробничому фермерському господарстві «Компанія «Маїс». Інвестиції склали понад 100 млн. грн. А в грудні 2014 р. в Харківській області агрохолдинг «Агротрейд» запустив насінневий завод, вартістю в \$13 млн. Будівництво в 2013 р. в Полтавській області насінневого заводу американською компанією DuPont Pioneer (\$40 млн), що є великим постачальником насіння гібридної кукурудзи, насіння ріпаку та соняшнику. В кінці жовтня 2012 р. корпорація «Сварог Вест груп» в м. Шепетівка Хмельницької обл. ввела в експлуатацію насінневий завод, інвестиції в будівництво якого склали 36 млн. грн. 15 лютого 2016 р. стало відомо, що компанія «КВС-Україна» починає будівництво насінневого заводу в Кам'янець-Подільському [14; 15].

В жахливому стані на сьогодні знаходиться парк сільськогосподарської техніки. За оцінку

спеціалістів знос тракторів перевищує 70%, комбайнів – 80-90%. Такий рівень зносу техніки приводить до перевитрат паливно-мастильних матеріалів в середньому на 30% а також до втрати врожаю на 10-15%.

Серйозною проблемою для українських аграріїв залишається їх обмежені можливості зберегти і вигідно продати вирощений врожай. В Україні сукупна потужність усіх сертифікованих елеваторів становить близько 30 млн т. На думку фахівців, вже зараз відчувається серйозний дефіцит потужностей зі зберігання зерна, який становить 25-30 млн т. Якщо врахувати, що вартість будівництва однієї тонни елеваторних потужностей становить \$150-250, то нескладно підрахувати, що інвестиційний потенціал сектора по зберіганню зерна становить не менше \$5 млрд.

За результатами дослідження «Найбільші холдинги в рослинництві України», проведеного агентством «AgriSurvey», близько 28% українських агрохолдингів взагалі не мають у своїй структурі потужностей для зберігання врожаю. При цьому багато агрохолдингів, які мають власні зернохословища, все ще не покривають 100% своєї потреби в потужностях для зберігання зерна. Вже на початку цього року в агрохолдингу «Кернел» заявили, що протягом двох-трьох років хочуть побудувати в Хмельницькій області три елеватори, кожен потужністю 150-200 тис. т.

У найближчі роки найбільш вразливою ланкою в ланцюжку експорту українського зерна може стати транспортна проблема, а саме: нестача вагонів-зерновозів. Справа в тому, що за останні 10 років «Укрзалізниця» не оновлювала парк зерновозів, тому за цей час кількість вагонів цього типу скоротилася з 15 тис. до 8,5 тис. До того ж у найближчі роки заплановано саме масштабне списання вагонів, які вже відслужили свій термін служби. Вартість вагона-зерновоза становить \$80-100 тис. [14].

За рахунок усіх джерел інвестування у першому півріччі 2016 року було освоєно 119,8 млрд. грн. капітальних інвестицій (табл. 2). Власні кошти підприємств у структурі капітальних інвестицій становить 59,2% у 2012 році, 63,4% у 2013 р., 71,5% у 2014 р., 67,4% у 2015 р., та 72,2% за період січень-червень 2016 р.

За рахунок коштів населення на будівництво в країні акумулюється в середньому за аналізований період 10% інвестиційних ресурсів. Кредити банків та інші позики складають в середньому 8%. Менше всього освоєно інвестицій за рахунок бюджетних коштів, частка від загального обсягу

Таблиця 1

Залучення капітальних інвестицій в сільське господарство України

Показник	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016* р.	
	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	19,09	6,5	18,64	7,0	18,39	8,4	27,08	11,1	17,02	14,2
рослинництво	13,07	4,5	13,64	5,1	13,82	6,3	20,1	8,0	14,02	11,9
тваринництво	4,84	2,0	3,92	1,9	3,69	2,1	5,2	3,1	2,4	2,3
Всього	293,7	100	267,7	100	219,4	100	251,15	100	119,8	100

*- дані за січень-червень 2016 р.

Джерело: розраховано автором за даними [3; 4; 5; 6; 7]

яких у середньому сягає 2,5% (кошти державного бюджету) та 3,4% (кошти місцевих бюджетів). Проблема інвестиційного забезпечення розвитку галузі є найбільш гострою у малих і середніх сільськогосподарських підприємствах, а також у особистих селянських господарствах. Низький рівень прибутковості капіталу стримує їх інвестиційну діяльність. Високі транзакційні витрати і монополізм посередників на ринках сільськогосподарської продукції та інвестиційних ресурсів не дозволяють формувати достатні власні джерела для розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства й забезпечувати її розширене відтворення [8].

Негативним є те, що в 2016 році аграрії втрачати частину коштів, які раніше вони могли витратити на інвестиції за рахунок пільгового режиму з ПДВ. Досі всі гроші зі спецрахунків для ПДВ можна використовувати на господарську діяльність та інвестиційні проекти (в 2014 р. ця сума склала близько 19 млрд грн). Але в 2016 р. відповідно до нового Податкового кодексу рослинникам буде дозволено залишати на спецрахунок лише 15% коштів, решта 85% доведеться віддавати в бюджет. Для свинарства і птахівництва такі норми складають 50% на 50%. Для виробництва великої рогатої худоби – 80% ПДВ залишається підприємству [15].

В такій ситуації аграріям залишається надіятися на підтримку міжнародних фінансових організацій. Для цього в Україні працюють ЄБРР і Міжнародна фінансова корпорація (ІФК), яка входить до складу Світового банку. У 2015 році ця організація інвестувала в український агро-сектор близько \$200 млн., які пішли на підтримку проектів «Миронівського Хлібопродукту», «Ниви Переяславщини», «Астарти». Для малого та середнього агробізнесу організація запустила нову кредитну програму обсягом до \$60 млн. під гарантії аграріям на закупівлю засобів захисту рослин і насіння у компанії Bayer в рамках

спільного проекту з «Райффайзен Банк Аваль». Крім того впроваджується в Україні масштабна консультативна програма, яка сфокусована на таких напрямках: спрощення умов для ведення бізнесу в галузі, сприяння впровадженню міжнародних стандартів і розширення доступу до фінансування. У 2016 році корпорація планує інвестувати в український агропромисловий комплекс до \$200-300 млн.

Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) в 2015 році залучив майже 180 млн. євро в нові проекти з такими компаніями, як «Нібулон», «Кернел», «МХП». В кінці 2015 р. уряд України та Європейський інвестиційний банк підписали угоду, що дозволяє залучити в агросектор кредити в розмірі 400 млн. євро терміном на 12 років з 4-річним пільговим періодом. Ці кошти призначені для малих і середніх підприємств в напрямках зернових і олійних культур та рибного господарства [1; 15].

Основним етапом оцінки інвестиційної діяльності є її ефективність. Скориставшись даними динаміки обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та розмірів інвестиційних вкладень в неї за аналізований період ми отримали економіко-математичні моделі: $y = 61 + 16,6x$; $R=0,55974$; $y = -19,37 + 6,64 \ln x$; $R=0,506061$; $y = 3,808x^{0,2773}$; $R= 0,46765$; $y = 14,443e^{0,0008x}$; $R= 0,52211$

де y – обсяг виробництва сільськогосподарської продукції, млрд. грн.; x – розмір інвестиційних вкладень, млрд. грн.; R – коефіцієнт кореляції.

Скориставшись моделлю Кобба-Дугласа: $y = a_0 x^{a_1}$, (a_0, a_1 – параметри моделі) та економіко-математичними моделями визначили середню продуктивність інвестицій (капіталовіддача або інвестиційна віддача), граничну маржинальну продуктивність обсягу виробництва промислової продукції, капіталомісткість (інвестиційна місткість продукції).

Таблиця 2

Динаміка залучення капітальних інвестицій
за джерелами фінансування за 2012-2016 рр. млрд. грн

Джерела капітальних інвестицій	Роки									
	2012		2013		2014 ¹		2015 ²		2016 ^{2*}	
Всього	263,7	100	247,9	100	204,1	100	251,2	100	119,8	100
в т.ч. за рахунок										
Коштів державного бюджету	16,5	6,3	6,2	2,5	1,5	0,7	6,1	2,4	0,9	0,7
Кошти місцевих бюджетів	8,3	3,2	7,0	2,8	5,3	2,6	12,4	5,0	3,8	3,2
Власні кошти підприємств та організацій	156,2	59,2	157,1	63,4	145,9	71,5	169,3	67,4	86,5	72,2
Кредити банків та інші позики	42,5	16,1	36,7	14,8	18,0	8,8	18,3	7,3	10,0	8,1
Кошти іноземних інвесторів	вкл. до складу інших джерел фінансування		4,0	1,6	5,5	2,7	7,8	3,1	4,4	3,7
Кошти населення на будівництво	22,0	8,3	21,8	8,8	21,4	10,5	30,3	12,0	12,1	10,0
Інші джерела фінансування	18,2	6,9	9,1	3,7	6,5	3,2	6,9	2,8	2,5	2,1

¹ – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя; ² – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

*Дані за січень-червень 2016 р.

Джерело: розраховано автором за даними [7]

Таблиця 3

Інтенсивність використання інвестицій в Україні, млрд. грн

Роки	Обсяг інвестицій у виробництво с/г продукції, xt	Обсяг виробництва с/г продукції, yt	Середня продуктивність інвестицій, (інвестиційна віддача), A_1t	Гранична маржинальна продуктивність обсягу виробництва, $df(xt)/dx_1 = a_1A_1t$	Капіталомісткість (інвестиційна місткість) продукції, A_2t
2012	19,09	261,8	13,7140	3,8029	0,2630
2013	18,64	307,1	16,4753	4,5686	0,2189
2014	18,39	371,2	20,1849	5,5973	0,1787
2015	27,08	544,2	20,0960	5,5726	0,1795
2016*	17,02	485,4	28,5193	7,9084	0,1265

* дані за січень-червень 2016 р.

Джерело: розраховано автором на основі джерела [2]

Аналіз показує, що має місце тенденція збільшення інвестиційної віддачі й, відповідно, зменшення інвестиційної місткості виробництва. (табл. 3). Так, віддача інвестицій у 2015 році була більшою порівняно з 2012 р. на 31,76%.

Наближене значення граничної продуктивності показує, на яку величину збільшиться обсяг випуску с/г продукції, якщо обсяг інвестиційних вкладень збільшити на 1 млн. грн. [2] Порівнюючи цей показник у динаміці бачимо, що гранична продуктивність використання інвестицій щороку зростає. Так, за період 2012-2015 рр. зростання відбулося на 31,72%. У першому півріччі 2016 року гранична продуктивність зросла порівняно з попереднім роком на 30%.

Аналіз показників ефективності засвідчив, що результативність інвестиційної діяльності за останні роки трішки покращилась, про те на сьогодні вона в країні залишається низькою. Тільки завдяки залученню інвестицій великих агрохолдингів, підтримки міжнародних фінансових організацій агропромисловий комплекс країни розвивається та поступово переходить на інноваційний шлях розвитку, що сприяє збільшенню обсягів виробництва продукції та підвищує конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції на зовнішньому та внутрішньому ринках.

Висновки і пропозиції. Незважаючи на скрутне політико-економічне становище країни, сільське господарство залишається перспективною галуззю. Для покращення інвестиційного клімату держави та сприяння залучення інвестицій зроблено перші кроки: у 2015 році спрощено умови введення бізнесу, в тому числі і в агросекторі, скасовано близько 20 сертифікатів та ліцензій, спрощено механізм оренди землі. За даними Мінагрополітики, в 2015 р. аграрії зекономили на цьому близько 1 млрд. грн. У рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 рік опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій.

Про те, цього занадто мало для залучення масштабних інвестицій у галузь. Для стимулювання припливу інвестицій в економіку країни й активізації інвестиційної діяльності конче необхідно удосконалити структуру аграрної економіки, привести нормативні акти в АПК до європейських стандартів, відкрити ринок сільськогосподарських земель. Вирішення цих першочергових проблем, які є перешкодою для інвесторів, дозволить Україні покращити інвестиційний клімат, прискорити темп економічного зростання та вийти на новий рівень розвитку.

Список літератури:

1. Галич М. Аграрні інвестиції / Галич М. // IFC Latifundist.com. національний агропортал <http://latifundist.com/spetsproekt/196-agrarnye-investitsii-ifc>
2. Економіко-математичне моделювання: Навчальний посібник / За ред. О. Т. Іващука. – Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2008. – 704 с.
3. Капітальні інвестиції в Україні за 2012 рік: стат. бюлетень. – К. – Державна служба статистики. – 2013. – 38 с.
4. Капітальні інвестиції в Україні за 2013 рік: стат. бюлетень. – К. – Державна служба статистики. – 2014. – 43 с.
5. Капітальні інвестиції в Україні за 2014 рік: стат. бюлетень. – К. – Державна служба статистики. – 2015. – 43 с.
6. Капітальні інвестиції в Україні за 2015 рік: стат. бюлетень. – К. – Державна служба статистики. – 2016. – 41 с.
7. Капітальні інвестиції. Статистична інформація. Державна служба статистики України. <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Кісіль М. І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства / М. І. Кісіль, М. Ю. Кожем'якіна // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. [за ред. Лупенка Ю. О., Месель-Веселяка В. Я.]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – С. 76–80.
9. Лупенко Ю. А. Інвестування розвитку сільського господарства / Ю. О. Лупенко, Є. І. Лупенко // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 59–62.
10. Маслак О.М. Ринок зерна врожаю 2016 року / О. М. Маслак // Пропозиція. Головний журнал з питань агробізнесу // <http://propozitsiya.com/ua/rynok-zerna-vrozhayu-2016-roku>
11. Обсяг капітальних інвестицій у сільське господарство зріс на 74% // Український клуб аграрного бізнесу http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/obsyag_kapitalnikh_investitsiy_u_silkske_gospodarstvo_zris_na_74/?category=29779
12. УНІАН: Мінагропрод підвищив прогноз урожаю зерна до рекордних 64 мільйонів тонн // <http://economics.unian.ua/agro/1631187-minagroprod-pidvischiv-prognoz-urozhayu-zerna-do-rekordnih-64-milyoniv-tonn.html>
13. Шаповал Є. Інвестиції в АПК: Що жде Україну в 2016-м (Часть I) / Є. Шаповал // <http://hubs.ua/economy/investitsii-v-apk-chto-zhdet-ukrainu-v-2016-m-chast-i-63071.html>

14. Шаповал Є. Інвестиції в сільське хазяйство України / Є. Шаповал // Агрострой <http://agrobuiding.com/investor/analysis/investitsii-v-selskoe-ozhajstvo-ukrainy>
15. Шаповал Є. Український АПК буде інвестувати себе сам (частина II) <http://hubs.ua/economy/ukrainskij-apk-budet-investirovat-sebya-sam-chast-ii-63314>

Савицкая С.И.

Подольский государственный аграрно-технический университет

РАЗВИТИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

Исследована инвестиционную деятельность сельскохозяйственных предприятий в современных условиях. Проанализированы статистические данные, отражающие динамику инвестиционной деятельности. Осуществлена оценка эффективности инвестиций.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционное развитие.

Savitska S.I.

Podolsky State Agrarian Technical University

DEVELOPMENT OF INVESTMENT ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

Summary

Investment activities of agricultural enterprises are investigated in modern conditions. Statistic data which shows dynamics of investment activities is analyzed. Investment efficiency is estimated.

Keywords: investments, investment activity, investment development.